

MARIA CHROMIŃSKA

ROZMIESZCZENIE I ZATRUDNIENIE ABSOLWENTÓW AKADEMII EKONOMICZNEJ W POZNANIU W LATACH 1929 - 1972

Podstawowym zadaniem wyższej uczelni jest kształcenie i wychowanie kadry wysoko kwalifikowanych specjalistów dla potrzeb gospodarki i kultury narodowej. Działalność ta przyczynia się w istotnej mierze do rozwoju sił wytwórczych, a tym samym do dalekosiężnych przeobrażeń o charakterze ilościowym i jakościowym w całości życia społecznego¹. Zatrudnione w gospodarce narodowej kadry wykształcone i wykwalifikowane wpływają na wzrost wydajności pracy, powodują określony przyrost dochodu narodowego, majątku produkcyjnego oraz podnoszą poziom świadomości społeczeństwa².

CEL, ZAKRES, METODA I ŹRÓDŁA

W związku z jubileuszem 50-lecia powstania Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, podjęliśmy w Zakładzie Statystyki Ekonomicznej i Demografii pod kierownictwem prof. dra hab. S. Borowskiego badanie nad efektami kształcenia ekonomicznego. Niniejsze opracowanie stanowi fragment uzyskanych wyników. Celem jego jest przedstawienie wyników badania dotyczącego rozmieszczenia terytorialnego i przebiegu pracy zawodowej badanych ekonomistów po ukończeniu studiów.

Dla poznania działalności zawodowej absolwentów AE w Poznaniu z lat 1929-1972 posłużyliśmy się metodą obserwacji ankietowej. Narzędziem zbierania informacji w przeprowadzonym badaniu był kwestionariusz ankiety pt: „Efektywność nauczania WSH, AH i WSE w Poznaniu w opinii absolwentów oraz ich powodzenie życiowe”. Badaniem objęliśmy wszystkich absolwentów WSH, AH i WSE w Poznaniu, którzy ukończyli studia dzienne, zaoczne i eksternistyczne w latach 1929-1972. Na 9725 absolwentów, którzy ukończyli AE (WSH, AH i WSE) w Poznaniu udało nam się ustalić 8250 miejsc zamieszkania. Na wysłany kwes-

¹ Por.: M. Charkiewicz, *Kadry wykwalifikowane w Polsce*, Warszawa 1961, s. 22.

² Por. T. W. Schultz, *The Economics Value of Education*, New York and London 1963, s. 8 i n., s. 44; W. A. Żamiki, *Aktualnyje problemy ekonomiki narodnogo obrazowanija*, Sowietkaja Pedagogika 1965, nr 1, s. 3; B. Sochodolski, *Oświata a gospodarka narodowa*, Warszawa 1966, s. 12 i n.

tionariusz ankiety odpowiedziało 2932 absolwentów, tj. 35,5% badanej populacji. Na skutek zmiany miejsca zamieszkania kwestionariusz nie dotarł do 977 absolwentów (zwrot ankiet z dopiskiem poczty adresat nieznanym lub wyprowadził się). Zwroty te stanowią około 12% ogólnej liczby badanych. Eliminując zwroty kwestionariusza z tytułu zmian miejsca zamieszkania respondentów, liczba odpowiedzi w relacji do absolwentów, do których kwestionariusz rzeczywiście dotarł, wzrasta do 40,3%. Jest to stosunkowo wysoki odsetek w porównaniu do wyników typowych obserwacji ankietowych.

Oceny stopnia reprezentatywności otrzymanej próby dokonaliśmy dla takich cech demograficzno-społecznych jak: płeć, rok ukończenia studiów i formy ukończenia studiów³. Mimo że uzyskana próba liczebnie odbiega od całej populacji, to jednak dzięki wystąpieniu w niej wszystkich roczników absolwenckich, wysokiemu odsetkowi wypełnienia kwestionariuszy, reprezentatywność populacji próbnej nie budzi zastrzeżeń. Hipotezę reprezentatywności podbudowuje brak istotnych różnic pomiędzy demo-społeczną strukturą (płeć, wiek, rok ukończenia studiów) respondentów a strukturą całej zbiorowości absolwentów. Wydaje się więc, że wyniki badań można z dużym prawdopodobieństwem przenieść na ogół absolwentów kończących studia w WSH, AH i WSE w Poznaniu w latach 1929-1972.

Dodatkowej oceny wiarygodności materiałów źródłowych dokonaliśmy dla następujących informacji: daty urodzenia, roku ukończenia studiów i zajmowanego stanowiska.

WYNIKI BADANIA

Spośród badanych absolwentów 62% stanowią mężczyźni i 38% kobiety. Podobny jest udział mężczyzn i kobiet w ogólnej liczbie absolwentów studiów zawodowych i magisterskich jak ogółu badanych. W poszczególnych okresach kończenia studiów proporcje te kształtowały się odmiennie i tak w latach 1929 - 1939 było 82% mężczyzn, w latach 1945 - 1952 — 75%, w latach 1952-1957 — 73% i w latach 1956-1972 — 48%. Zmniejszanie się relatywnego udziału mężczyzn w ogólnej liczbie absolwentów przypisać należy szybkiej aktywizacji kobiet, w ślad za czym rosło ich zainteresowanie studiami wyższymi⁴.

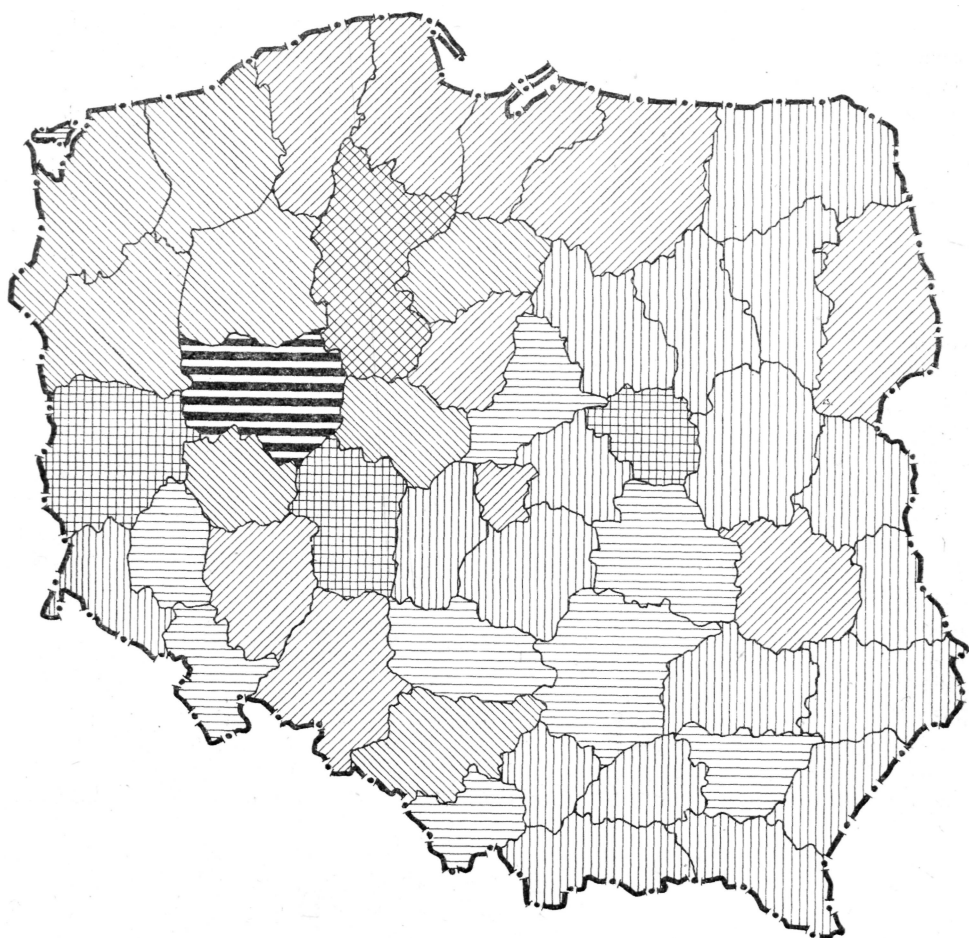
Rozpiętość wieku wśród badanych absolwentów znajduje się w granicach od 23 lat do ponad 65. Wszyscy absolwenci z lat 1929 - 1939 znajdują się obecnie w wieku od 50-74 lat, absolwenci z lat 1945-1952 w wieku od 40-74 lat, absolwenci z lat 1952-1957 w wieku od 35-59

³ Przez formy studiów rozumiemy studia dzienne i zaoczne.

⁴ Por. J. Kluczyński, *Kwalifikacje a rozwój gospodarczy*, Warszawa 1970, s. 98, tabl. 36.

lat. Najmłodszy wiekiem są absolwenci z lat 1956-1972, wśród których 97% to osoby w wieku do 40 lat. Absolwenci studiów zaocznych (1959 - 1972) znajdują się w wieku od 23 do 69 lat.

Miejsce zamieszkania. Rozmieszczenie terytorialne badanych ekonomistów obrazują tabela 1 i ryc. 1. Jak wynika z danych w nich zawartych, absolwenci poznańskiej uczelni ekonomicznej pracują na terenie całego kraju. Największa koncentracja absolwentów, zarówno mężczyzn jak i kobiet, występuje w województwach: poznańskim — 37%, bydgoskim — 11%, zielonogórskim — 6% i warszawskim — 5%. Z ogólnej liczby 2932 badanych absolwentów 96% mieszka w miastach, a 4% na wsi; z tego: mężczyźni odpowiednio 96% i 4% oraz kobiety — 95%

Liczba osób w województwie :

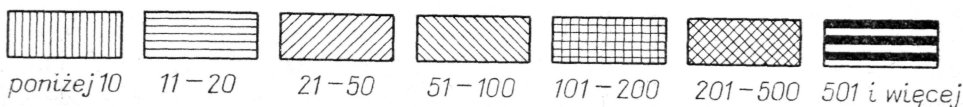

Tabela 1

Absolwenci respondenci WSH, AH, WSE w Poznaniu
według miejsca zamieszkania³

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
	w liczbach absolutnych			w odsetkach		
1	2	3	4	5	6	7
Ogółem	2932	1823	1109	100,0	100,0	100,0
Warszawskie						
— stołeczne	150	103	47	5,1	5,7	4,2
Białopodlaskie	4	4	—	0,1	0,2	—
Białostockie	25	14	11	0,9	0,8	1,0
Bielskie	20	13	7	0,7	0,7	0,6
Bydgoskie	307	183	124	10,5	10,0	11,2
Chełmskie	1	1	—	0,0	0,1	—
Ciechanowskie	1	—	1	0,0	—	0,1
Częstochowskie	15	5	10	0,5	0,3	0,9
Elbląskie	49	43	6	1,7	2,3	0,5
Gdańskie	37	9	28	1,3	0,5	2,5
Gorzowskie	71	46	25	2,4	2,5	2,3
Jeleniogórskie	10	5	5	0,3	0,3	0,4
Kaliskie	121	73	48	4,1	4,0	4,3
Katowickie	67	38	29	2,3	2,1	2,6
Kieleckie	17	12	5	0,6	0,7	0,5
Konińskie	61	35	26	2,1	1,9	2,3
Koszalińskie	69	44	25	2,3	2,4	2,3
Krakowskie — miejskie	9	4	5	0,3	0,2	0,4
Krośnieńskie	7	4	3	0,2	0,2	0,3
Legnickie	18	13	5	0,6	0,7	0,4
Leszczyńskie	70	51	19	2,4	2,8	1,7
Lubelskie	34	23	11	1,2	1,3	1,0
Łomżyńskie	1	1	—	0,0	0,0	—
Łódzkie — miejskie	33	28	5	1,1	1,5	0,5
Nowosądeckie	5	2	3	0,2	0,1	0,3
Olsztyńskie	38	16	22	1,3	0,9	2,0
Opolskie	28	16	12	0,9	0,9	1,1
Ostrołęckie	1	1	—	0,0	0,0	—
Piłskie	77	54	23	2,6	3,0	2,1
Piotrkowskie	5	4	1	0,2	0,2	0,1
Płockie	11	8	3	0,4	0,4	0,3
Poznańskie	1096	664	432	37,4	36,4	39,0
Przemyskie	6	4	2	0,2	0,2	0,2
Radomskie	11	5	6	0,4	0,3	0,5
Rzeszowskie	11	9	2	0,4	0,5	0,2
Siedleckie	5	3	2	0,2	0,2	0,2
Sieradzkie	7	4	3	0,2	0,2	0,3
Skierniewickie	5	2	3	0,2	0,1	0,3
Słupskie	21	11	10	0,7	0,6	0,9
Suwałskie	9	3	6	0,3	0,2	0,5
Szczecińskie	81	47	34	2,8	2,6	3,1
Tarnobrzeskie	8	7	1	0,3	0,4	0,1

cd. tab. 1

1	2	3	4	5	6	7
Tarnowskie	5	5	—	0,2	0,3	—
Toruńskie	64	42	22	2,2	2,3	2,0
Wałbrzyskie	11	9	2	0,4	0,5	0,2
Włocławskie	28	18	10	0,9	1,0	0,9
Wrocławskie	28	14	14	1,0	0,7	1,2
Zamojskie	3	1	2	0,1	0,1	0,2
Zielonogórskie	164	118	46	5,6	6,5	4,0
Poza granicami kraju	7	4	3	0,2	0,2	0,3

^a W podziale administracyjnym z 1 VI 1975 r.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie ankiety w sprawie „Efektywności nauczania w WSH, AH i WSE w Poznaniu w opinii absolwentów oraz ich powodzenie życiowe” przeprowadzonej przez Zakład Statystyki Ekonomicznej i Demografii Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.

i 5%. Z tego rozmieszczenia badanych absolwentów wynika, że Akademia Ekonomiczna w Poznaniu w zakresie szkolenia kadr z wyższym wykształceniem pełni funkcję ponadregionalną⁵. Podobny wniosek wysuwają następujący autorzy: Z. Knapik i B. Szedlbauer⁶, J. Kruczyński⁷ oraz A. Buttler⁸.

Ogólnokrajowy charakter uczelni w dziedzinie kształcenia ekonomistów jest wynikiem jej osiągnięć dydaktycznych i naukowych oraz wysokiej rangi w krajowym szkolnictwie ekonomicznym. Dorobek naukowo-badawczy poznańskiej AE służy nie tylko teoretycznemu rozpoznaniu badanych procesów i zjawisk, lecz także potrzebom praktyki życia gospodarczego⁹.

Struktura zatrudnienia badanych absolwentów według działów gospodarki narodowej. Zatrudnienie absolwentów wyższych szkół w naszym ustroju społeczno-politycznym należy analizować z dwóch punktów widzenia: ze względu na konieczność racjonalnego kierowania i rozmieszczenia kadr zgodnie z potrzebami gospodarki narodowej, a także z uwzględnieniem interesów osobistych absolwenta. Istotnym problemem jest prawidłowe kształtowanie się proporcji zatrudnienia w poszczególnych działach gospodarki narodowej.

⁵ Por. Z. Zakrzewski, *Wyższa Szkoła Handlowa w latach 1926 - 1939* [w:] *Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Akademia Handlowa — Wyższa Szkoła Handlowa w Poznaniu, XXX-lecie Uczelni 1926 - 1956*, Poznań 1956, s. 24.

⁶ Por. Z. Knapik, B. Szedlbauer, *Funkcje ponadregionalne miasta Poznania w zakresie przygotowania kadr technicznych i ekonomicznych z wykształceniem wyższym*, Zeszyty Wielkopolskie 1969, nr 10, s. 65.

⁷ Por. J. Kluczyński, *Kształcenie kadr ekonomistów dla gospodarki narodowej* [w:] *Rocznik Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu*, Poznań 1966, s. 79.

⁸ Por. A. Bottler, *System planowego zatrudnienia absolwentów szkół wyższych*, Warszawa 1974, s. 252.

⁹ Por. Z. Zakrzewski, *Osiągnięcia naukowo-badawcze WSE w Poznaniu*, Życie Szkoły Wyższej 1973, nr 5, s. 102.

Zatrudnieni absolwenci respondenci WSH, AH i WSE w Poznaniu według działów gospodarki narodowej
(Stan na dzień 1.1. 1973 r.)

Wyszczególnienie	Działy gospodarki narodowej											Ogółem	W odsetkach	Kobiety	pozostałe gałęzie gospodarki narodowej
	przemysł	budownictwo	rolnictwo	leśnictwo	transport i łączność	handel	gospodarka mieszkaniowa i komunalna	nauka	oświata i wychowanie	kultura i sztuka	ochrona zdrowia, opieka społeczna i kultura fizyczna	finanse i ubezpieczenia	administracja państwowa, wymiar sprawiedliwości i obrona narodowa		
Ogółem	1073	32,2	5,6	3,1	0,3	5,9	17,0	1,6	1,0	12,7	0,9	1,7	8,7	7,5	1,8
Studia zawodowe	241	34,0	6,7	2,9	—	5,8	12,0	1,7	0,4	9,1	2,1	1,2	13,7	6,7	3,7
Studia magisterskie	832	31,6	5,3	3,1	0,4	5,9	18,5	1,6	1,2	13,7	0,6	1,8	7,3	7,8	1,2
Studia dzienne	802	31,6	5,1	2,7	0,4	5,4	18,8	1,5	1,0	13,8	1,0	1,7	6,5	8,6	1,9
z tego:															
zawodowe z lat	215	25,1	3,7	1,4	—	1,8	9,8	2,8	1,9	19,5	2,8	1,9	10,7	13,0	5,6
1929 - 1939	11	27,3	—	—	—	—	—	—	—	27,2	27,3	—	9,1	9,1	—
1945 - 1952	98	21,4	7,1	2,0	—	2,0	9,2	3,1	3,1	24,5	2,0	2,1	8,2	7,1	8,2
1952 - 1957	106	28,3	0,9	1,0	—	1,9	11,3	2,8	0,9	14,2	0,9	1,9	13,2	18,9	3,8
z tego Wydziały:															
Finansów	71	29,6	1,4	—	—	1,4	5,6	4,2	1,4	12,7	1,4	1,4	19,7	16,9	4,3
Handlu i Towaroznawstwa	35	25,7	—	2,9	—	2,8	22,9	—	—	17,1	—	2,9	—	22,8	2,9
magisterskie (jednolite)	587	33,9	5,6	3,2	0,5	6,7	22,2	1,0	0,7	11,8	0,3	1,7	4,9	7,0	0,5

z tego Wydziału:															
Ekonomiki Produkcji	275	44,7	8,7	4,0	—	11,7	5,8	0,7	—	9,1	0,4	0,4	6,2	7,6	0,7
Handlowo-Towaroznawczy	312	24,4	2,9	2,6	1,0	2,2	36,5	1,3	1,3	14,1	0,3	2,9	3,8	6,4	0,3
Studia zaoczne	271	34,0	7,0	4,1	—	7,4	11,8	1,8	1,1	9,2	0,7	1,5	15,5	4,4	1,5
z tego:															
zawodowe	126	37,3	9,5	5,6	—	9,5	13,5	1,6	0,8	5,5	0,8	1,6	11,1	2,4	0,8
magisterskie (jednolite)	142	31,7	5,0	2,8	—	5,6	10,6	2,1	0,7	12,7	0,7	1,4	19,0	5,6	2,1
magisterskie studia uzupełniające	11	27,3	—	—	—	18,2	—	—	9,1	18,1	—	—	18,2	9,1	—
z tego:															
Studiów zawodowych tut. Uczelni	8	37,5	—	—	—	25,0	—	—	—	25,0	—	—	12,5	—	—
Studiów zawodowych innych	3	—	—	—	—	—	—	—	33,3	—	—	—	33,4	33,3	—
Uczelni	92	17,4	4,3	3,3	—	—	9,8	4,3	4,3	27,2	2,2	3,3	3,3	16,3	4,3
Studia eksternistyczne															
Z liczby ogółem studiów zawodowych dziennych ukończyło															
z lat 1929 - 1939	4	50,0	—	—	—	—	—	—	—	50,0	—	—	—	—	—
1945 - 1952	49	18,3	8,2	4,1	—	—	10,2	4,1	6,1	28,6	4,1	2,0	—	8,2	6,1
1952 - 1957	39	12,8	—	2,6	—	—	10,2	5,1	2,6	23,1	—	5,1	7,7	28,2	2,6

Mężczyźni

Ogółem	1773	37,5	8,2	4,6	0,3	4,6	9,9	4,2	1,5	9,3	0,9	1,1	5,9	9,1	2,9
Studia zawodowe	393	35,4	6,9	5,6	0,5	5,8	10,7	5,9	1,0	2,3	0,5	1,0	7,4	14,2	2,8
Studia magisterskie	1380	38,1	8,6	4,3	0,2	4,2	9,7	3,8	1,7	11,3	0,9	1,1	5,4	7,7	3,0
Studia dzienne	1206	37,2	9,3	3,8	0,2	3,8	10,5	3,7	2,2	12,0	0,9	1,2	4,9	8,4	1,9
z tego:															
zawodowe z lat:	659	34,6	10,9	3,8	0,3	3,2	9,1	3,5	3,8	10,0	1,4	0,6	7,0	9,7	2,1
1929 - 1939	60	18,4	6,7	5,0	—	8,3	8,3	8,3	5,0	11,7	—	—	18,3	10,0	—
1945 - 1952	303	35,3	13,9	2,3	0,7	1,3	9,2	3,3	4,3	11,2	1,3	0,7	5,9	8,9	1,7
1952 - 1957	296	37,2	8,8	5,1	—	4,1	9,1	2,7	3,0	8,4	1,7	0,7	5,7	10,5	3,0
z tego Wydziały:															
Finansów	207	39,6	10,1	3,9	—	4,8	6,8	2,9	1,9	8,7	2,4	1,0	8,2	6,8	2,9
Handlu i Towaroznawstwa	89	31,5	5,6	7,9	—	2,2	14,6	2,2	5,6	7,9	—	—	—	19,1	3,4
magisterskie (jednolite)	547	40,4	7,3	3,8	—	4,4	12,3	4,0	0,4	14,4	0,4	1,8	2,4	6,8	1,6

Wyszczególnienie	Działy gospodarki narodowej														
	Ogółem	przemysł	budownictwo	rolnictwo	leśnictwo	transport i łączność	handel	gospodarka mieszkaniowa i komunalna	nauka	oświata i wychowanie	kultura i sztuka	ochrona zdrowia, opieka społeczna i kultura fizyczna	finanse i ubezpieczenia	administracja państwowa, wymiar sprawiedliwości i obrona narodowa	pozostałe gałęzie gospodarki narodowej
z tego Wydziały: Ekonomiki Produkcji Handlowo-Towaroznawczy Studia zaoczne z tego: zawodowe magisterskie (jednolite) magisterskie studia uzupełniające z tego: studiów zawodowych tut. Uczelni studiów zawodowych innych Uczelni Studia eksternistyczne Z liczby ogółem studiów zawodo- wych dziennych ukończyło z lat 1929 - 1939 1945 - 1952 1952 - 1957	261	44,8	10,3	5,4	—	5,8	3,4	4,2	0,4	13,0	—	2,3	3,1	5,4	1,9
	286	36,4	4,6	2,5	—	3,2	20,3	3,8	0,3	15,7	0,7	1,4	1,7	8,0	1,4
	567	38,1	6,0	6,2	0,5	6,3	8,6	5,3	—	3,5	0,7	0,9	8,0	10,8	5,1
	183	37,2	6,0	4,9	0,6	8,2	9,8	6,6	—	1,1	—	1,6	6,6	14,7	2,7
	348	38,2	6,6	7,5	0,6	5,7	8,3	5,2	—	4,9	1,1	0,6	9,5	7,5	4,3
	63	41,3	1,6	—	—	4,7	11,1	1,6	—	3,2	—	—	4,7	15,9	15,9
	27	40,8	3,7	—	—	7,4	18,5	3,7	—	3,7	—	—	11,1	7,4	3,7
	36	41,7	—	—	—	2,8	5,5	—	—	2,8	—	—	—	22,2	25,0
	422	34,6	13,0	2,8	0,2	2,6	7,4	2,6	5,0	13,7	1,7	0,7	6,2	7,8	1,7
	30	13,3	10,0	3,3	—	3,4	3,3	10,0	6,7	20,0	—	—	—	16,7	13,3
209	34,9	14,8	2,9	0,5	1,4	5,3	2,4	5,7	14,8	2,4	0,5	4,8	7,7	7,1	1,9
183	37,7	11,5	2,7	—	3,8	10,4	1,7	3,8	11,5	1,1	1,1	6,0	7,1	7,1	1,6

Zjawisko to ilustruje tabela 2. Spośród 2932 badanych absolwentów w momencie badania nie pracowało 86 tj. 2,9%, z tego: mężczyzn 50 tj. 1,7% i kobiet 36 czyli 1,2%. Z ogólnej liczby 2846 pracujących zawodowo 99,2% pracowało w gospodarce społeczniej, a 0,8% w gospodarce nie-społeczniej.

Charakterystycznym zjawiskiem dla zatrudnionych w gospodarce narodowej respondentów jest wysoki odsetek zatrudnionych w następujących działach: przemyśle, handlu, oświacie i wychowaniu, a najniższy w działach: leśnictwie oraz kulturze i sztuce. Oznacza to, że badani ekonomiści chętnie podejmują prace związane bezpośrednio z działalnością ekonomiczną w przemyśle i handlu. Podobna kolejność w zakresie zatrudnienia według działów ukształtowała się dla mężczyzn i kobiet.

Nieco inna kolejność występuje dla poszczególnych rodzajów studiów i tak dla absolwentów studiów zawodowych: najwyższy odsetek zatrudnionych jest w przemyśle, administracji państwowej, wymiarze sprawiedliwości i obronie narodowej, handlu, a najniższy odsetek w działach: leśnictwie, kulturze i sztuce, ochronie zdrowia oraz opiece społecznej i kulturze fizycznej. Dla absolwentów respondentów studiów magisterskich zaobserwowaliśmy podobną kolejność jak dla ogółu respondentów zatrudnionych w gospodarce narodowej.

Dla poszczególnych form studiów kolejność ta kształtuje się następująco:

- najwyższy odsetek zatrudnionych respondentów reprezentują następujące działy:
 - a) dla studiów dziennych: przemysł, handel, oświata i wychowanie,
 - b) dla studiów zaocznych: przemysł, finanse i ubezpieczenia, handel,
- najniższy odsetek zatrudnionych jest w działach:
 - a) dla studiów dziennych: w leśnictwie oraz w kulturze i sztuce,
 - b) dla studiów zaocznych: w nauce i w leśnictwie.

Struktura zatrudnienia badanych absolwentów według zajmowanych stanowisk. Miara pozycji w zawodzie jest m.in. zajmowane stanowisko. Pozycja zawodowa jest sprawdzianem kwalifikacji nabytych w okresie studiów. Z posiadanych informacji wynika, że wśród badanych absolwentów znajdują się osoby zajmujące różnorodne stanowiska w gospodarce narodowej i administracji państwowej takie jak: ambasadora, kierownika placówki handlowej za granicą, dyrektorów departamentów w ministerstwach, eksperta branżowego, prorektora wyższej uczelni, dziekana, profesorów, docentów, dyrektorów i zastępców dyrektorów szkół średnich, przewodniczących PPRN, MRN, I sekretarzy komitetów PZPR, sekretarzy wojewódzkich i miejskich SD, dyrektorów (i ich zastępców) przedsiębiorstw, banków, kierowników zakładów, głównych ekonomistów, głównych księgowych oraz kierowników działów przedsiębiorstw, zakładów i instytucji.

12% ogółu badanych absolwentów zajmuje kierownicze stanowiska w zarządzaniu przedsiębiorstwami, zakładami i instytucjami z tego: mężczyzn 18% i kobiet 2%. Prawie co 7 mężczyzna i co 67 kobieta pełnią funkcję dyrektora lub jego zastępcy w przedsiębiorstwie. Kierownicy działów, wydziałów i ich zastępcy stanowią 25% ogółu badanych absolwentów, z tego: mężczyźni 27% i kobiety 20%. Kierownikiem działu, wydziału lub jego zastępcą jest co 4 mężczyzna i co 5 kobieta.

Z analizy materiału ankietowego wynika, że mężczyźni zarówno absolwenci studiów dziennych jak i zaocznych zajmują bardziej odpowiedzialne stanowiska niż kobiety mimo, że reprezentują ten sam poziom wykształcenia i równy staż pracy. Spostrzeżenie to potwierdzają wyniki badań innych autorów¹⁰.

Zjawisko to można tłumaczyć trudnością pogodzenia pracy zawodowej z domową oraz głęboko zakorzenionymi poglądami na temat mniejszej przydatności zawodowej kobiet na takich stanowiskach. Świadomość społeczna jest pod tym względem bardziej konserwatywna, a przeszkody w pełnym zaangażowaniu się kobiet w pracy zawodowej tak poważne, że nie należy spodziewać się szybko bardziej radykalnych zmian¹¹.

Na podstawie analizy zajmowanych stanowisk można stwierdzić, że nie wszyscy absolwenci zajmują stanowiska zgodne z wyuczonym zawodem¹². Według danych spisów kadrowych w grupie zawodów ekonomicznych z wykształceniem wyższym niezgodnie z zawodem wyuczonym pracowało w roku 1964 — 10% mężczyzn i 11,3% kobiet, a w roku 1968 — 12,1% mężczyzn i 11,7% kobiet¹³. W roku 1964 niedobór kadr z wyższym wykształceniem w grupie zawodów ekonomicznych wynosił 24,7 tys. osób¹⁴.

Ogólny stan zatrudnienia ekonomistów posiadających wyższe wykształcenie należy ocenić jako za niski w stosunku do potrzeb. Według danych spisów kadrowych GUS na 1000 zatrudnionych ogółem w gospodarce uspołecznionej przypadało w 1958 r. — 4,78 ekonomistów, w 1964 r. — 5,00, w 1968 r. — 5,48 i w 1973 r. — 6,73.

W roku 1975 gospodarka narodowa potrzebowała 110,8 tys. osób

¹⁰ Por. M. Jastrząb, W. Makarczyk, *Zaoczne studia rolnicze w opinii słuchaczy*, Warszawa 1968, s. 20; H. Kwiatkowska, *Sukcesy absolwentów studium zaocznego pedagogiki UW w pracy zawodowej*, Kwartalnik Pedagogiczny 1971, nr 3, s. 127; B. Liberska, *Problemy efektywności wyższego wykształcenia*, Warszawa 1974, s. 137; Z. Kowalewski, *Chemiczy w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, Wrocław—Warszawa—Kraków 1962, s. 90.

¹¹ Por. J. Waluk, *Płaca i praca kobiet w Polsce*, Warszawa 1965, s. 175.

¹² Por. Z. Zakrzewski, *Miejsce ekonomisty w gospodarce narodowej*, Poznańskie Roczniki Ekonomiczne 1963/64, Poznań 1964, s. 221.

¹³ Por. *Statystyka Polski — Materiały statystyczne*, „Poziom wykształcenia zatrudnionych w gospodarce narodowej”, GUS, Warszawa, 1966, nr 3, s. X.

¹⁴ Por. K. Dzienio, M. Gołacka, *Bilanse siły roboczej*, Warszawa 1971, s. 217, tabl. 31.

Zatrudnieni w gospodarce narodowej absolwenci respondencji WSH, AH i WSE w Poznaniu według zajmowanych stanowisk (Stan na dzień 1 I 1973 r.)

Wyszczególnienie		Absolwenci studiów																			eksternistycznych			
		dziennych										zaocznych					magisterskich studiów							
		zawodowych z lat					magisterskich (jednolitych)					magisterskich uzupełniających					z liczby ogółem studiów zawodowych							
		wydziały					wydziały					studia zawodowe					ra-za-rem							
		1929	1945	1952	1957	1957	Handlu i Finansów	Ekonomiki	Handlowo-Przemysłowej	Produkcji czy	Handlowo-Przemysłowej	Ekonomiki	Handlowo-Przemysłowej	Produkcji czy	Magisterskich (jednolitych)	Magisterskich uzupełniających	Magisterskich uzupełniających	Magisterskich uzupełniających	1929	1945				
Ogółem	2846	634	2212	874	71	401	402	278	124	1134	536	598	838	309	490	74	35	39	514	34	258	222		
w odsetkach																								
A. Jednostki naczelne, terenowe organy administracji państwowej oraz jednostki nadrzędne i pośrednie																								
Kierownictwo i pracownicy ministerstw i urzędów centralnych		1,3	2,4	1,0	1,8	3,5	2,8	4,2	3,0	2,9	3,2	0,5	0,4	0,7	0,1	0,2	—	—	—	3,1	2,9	3,9	2,3	
Kierownictwo i pracownicy jednostek terenowych ministerstw i urzędów centralnych		1,3	1,9	1,2	1,4	2,2	—	1,5	3,2	2,5	4,9	0,9	0,2	1,5	1,1	0,6	1,4	—	2,6	2,3	—	1,6	3,6	
Kierownictwo i pracownicy centralnych związków spółdzielczych		1,0	0,8	1,0	0,9	1,0	—	1,0	1,2	1,1	1,6	0,8	0,6	1,0	1,2	0,6	1,4	2,9	—	1,0	—	1,2	0,9	
Kierownictwo i pracownicy urzędów terenowych organów administracji państwowej		4,1	4,3	4,0	3,7	3,0	4,2	2,0	3,7	2,5	6,5	4,3	4,9	3,8	4,9	4,9	4,1	2,9	5,1	2,5	—	1,9	3,6	
Kierownicy wydziałów		1,7	0,9	1,9	1,6	1,1	—	1,2	1,2	1,1	1,6	2,0	1,9	2,2	1,8	1,0	—	—	—	1,4	—	1,2	1,8	
Zastępcy kierowników wydziałów		0,3	0,8	0,2	0,2	0,2	1,4	—	0,2	—	0,8	0,1	0,2	—	0,7	1,3	0,4	—	—	0,2	—	—	0,5	
Kierownictwo i pracownicy jednostek nadrzędnych i pośrednich (państwowych i spółdzielczych)		11,5	12,5	11,2	12,6	18,0	25,4	15,2	19,4	18,7	21,0	8,4	4,7	11,7	9,0	10,6	9,5	11,4	7,7	18,3	17,7	16,7	20,3	
w tym:																								

w odsetkach

Dyrektorzy (prezesi)	0,8	0,9	0,8	1,9	2,8	1,7	2,0	1,4	3,2	—	—	—	0,7	—	1,2	—	—	2,1	—	1,9	2,7
Zastępy dyrektorów (prezesów)	1,3	1,6	1,2	1,4	2,5	2,8	1,3	3,7	3,6	4,0	0,6	0,7	0,5	1,0	0,6	4,0	2,9	2,7	2,9	1,6	4,1
B. Jednostki podstawowe																					
Pracownicy naukowo-badawczy	0,7	—	0,9	1,0	1,9	1,4	3,0	1,0	0,4	2,4	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	—	—	3,3	2,9	4,6	1,8
Nauczyciele akademicy	3,2	0,1	4,1	4,3	2,9	2,8	3,8	2,0	2,2	1,6	5,4	5,0	5,6	0,7	1,2	—	—	4,7	2,9	5,8	3,6
w tym:																					
Samodzielni pracownicy nauki	0,6	0,1	0,7	0,8	1,7	1,4	2,0	1,5	1,5	1,6	0,1	—	0,1	0,1	0,2	—	—	2,7	—	3,1	2,7
Pomocnicy pracowników nauki	2,6	—	3,4	3,5	1,0	1,4	1,5	0,5	0,7	—	5,3	5,0	5,5	0,6	1,0	—	—	1,8	2,9	2,3	0,9
Nauczyciele (z wyjątkiem akademickich)	5,5	3,8	6,0	6,8	9,0	11,3	10,0	7,7	7,6	8,1	5,0	3,2	6,7	2,5	3,7	4,1	2,6	10,7	20,6	10,8	9,0
w tym:																					
Nauczyciele pełniący funkcje dyrektora, zastępy dyrektora szkoły średniej i policealnej, placówki opiekuńczo-wychowawczej	1,3	0,8	1,4	1,4	2,9	2,8	3,2	2,5	2,9	1,6	0,4	—	0,7	0,8	1,4	—	—	3,9	5,9	4,3	3,2
Nauczyciele — profesorowie szkół średnich i policealnych	3,6	1,7	4,1	4,5	5,0	8,5	5,5	4,0	4,3	3,2	4,1	2,6	5,5	1,3	2,0	2,7	—	6,2	14,7	5,8	5,4
Bibliotekarze i dokumentaliści	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	—	0,2	0,3	0,4	—	—	—	—	0,1	0,2	—	—	0,2	—	0,4	—
Specjaliści w archiwach	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pracownicy medyczni	0,4	0,2	0,5	0,5	0,2	—	—	0,5	0,4	0,8	0,6	0,1	1,0	0,4	0,4	—	—	0,4	—	—	0,9
Specjaliści wymiaru sprawiedliwości	0,1	—	0,1	0,1	0,2	1,4	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,3	2,9	0,4	—
Dziennikarze	0,3	0,5	0,3	0,4	0,6	2,8	0,5	0,2	0,4	—	0,3	—	0,7	—	—	—	—	0,4	—	0,8	—
Specjaliści w muzeach	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Specjaliści sztuki	0,1	—	0,1	0,1	0,1	—	—	0,3	0,4	—	0,1	—	0,2	—	—	—	—	0,2	—	—	0,4
Pracownicy kulturalno-oświatowi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Specjaliści kultury fizycznej i wypoczynku	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dyrektorzy i zastępy dyrektorów przedsiębiorstw, zakładów zrównanych z przedsiębiorstwami i jednostek typu przedsiębiorstwa	10,1	9,9	10,2	9,0	13,2	11,3	13,2	13,4	15,1	9,7	5,7	4,1	7,2	13,0	15,3	16,2	17,1	15,4	14,4	11,8	14,7
z tego:																					
Dyrektorzy	4,7	5,0	4,6	4,1	7,1	8,5	7,0	7,0	7,6	5,7	1,7	1,7	1,8	6,2	7,8	8,1	8,6	7,7	7,4	11,8	7,0
Zastępy dyrektorów	5,4	4,9	5,6	4,9	6,1	2,8	6,2	6,4	7,5	4,0	4,0	2,4	5,4	6,8	7,5	8,1	8,5	7,7	7,0	—	7,7

Kierownicy wydziałów i działów podstawowych	19,5	23,3	18,3	17,1	22,8	12,7	22,2	25,1	26,6	21,8	12,7	12,5	12,9	25,1	20,4	28,8	16,2	17,2	15,4	21,0	14,7	19,4	23,9
Zastępcy kierowników wydziałów podstawowych	2,7	3,5	2,5	2,4	1,7	2,8	1,5	1,7	1,8	1,6	2,9	3,6	2,3	3,5	3,2	3,9	—	—	—	0,6	—	0,4	0,9
Kierownicy sekcji	2,3	2,2	2,4	2,1	0,9	2,8	0,7	0,8	1,1	—	3,1	3,9	2,4	2,7	4,9	1,4	4,0	5,7	2,5	1,4	5,9	1,1	0,9
Pracownicy na stanowiskach ekonomicznych, administracyjno-biurowych i pozostali pracownicy umysłowi (z wyjątkiem stażystów)																							
Stażysty	22,7	23,5	22,5	23,3	8,7	12,7	11,0	5,7	7,6	1,6	34,5	42,2	27,6	21,5	34,6	14,7	12,1	22,8	2,6	5,1	11,8	7,4	1,4
	1,2	—	1,6	1,7	—	—	—	—	—	—	3,1	3,0	3,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
C. Kierownictwo i pracownicy umysłowi przedsiębiorstwa PKP	1,9	2,0	1,9	1,6	0,2	1,4	—	0,3	0,4	—	2,7	4,7	1,0	6,2	4,6	1,2	5,4	5,7	5,1	0,2	—	—	0,4
D. Inni pracownicy i kierownicy zatrudnieni w gospodarce społecznej w tym:	2,5	1,7	2,7	1,3	1,3	—	0,5	2,2	1,8	3,2	1,3	1,7	1,0	5,2	3,2	3,7	24,3	5,7	41,0	1,6	—	0,8	2,7
Kierownictwo i pracownicy organizacji politycznych	1,0	0,6	1,1	0,3	—	—	—	—	—	—	0,5	0,7	0,3	2,6	1,6	1,2	16,2	2,9	28,2	—	—	—	—
Pracownicy placówek dyplomatycznych i handlu zagranicznego	0,1	—	0,1	0,1	0,2	—	0,2	0,3	—	0,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,4	—	0,4	0,4
E. Kierownicy i pracownicy zatrudnieni w gospodarce nieuspołecznionej	0,8	1,7	0,5	1,0	2,1	1,4	3,0	1,3	0,4	3,2	0,3	0,4	0,2	0,1	—	0,2	—	—	—	1,4	—	1,9	0,9

Źródło: Por. tabela 1.

z wyższym wykształceniem ekonomicznym, na 1980 r. przewiduje się zapotrzebowanie na 150,9 i na 1985 r. — 173,4¹⁵ osób. Dla szkolnictwa oznacza to potwierdzenie zopotrzebowania na konkretne rozmiary i strukturę „produkcji szkolnej”, którą prezentują kadry wykwalifikowane. Dalszy postęp w zakresie ekonomiczno-organizacyjnej działalności wielu dziedzin życia gospodarczego uzależniony jest od tempa nasycenia gospodarki narodowej kadrą wysoko kwalifikowanych ekonomistów¹⁶.

Z tego krótkiego szkicu wynika, że Akademia Ekonomiczna w Poznaniu w ciągu 50 lat swego istnienia dobrze służyła naszej gospodarce i naszemu społeczeństwu. Jakkolwiek absolwenci tej uczelni znajdują się we wszystkich województwach kraju, to większość skoncentrowała się w Poznaniu i w regionie wielkopolskim. Sukcesy gospodarcze tego regionu są pośrednim skutkiem działalności uczelni.

Jako korzystny zwrot w zatrudnieniu absolwentów w ostatnich kilkunastu latach należy traktować coraz liczniejsze zatrudnienie w nauce. Absolwenci częściej uzyskują stopnie doktorów i doktorów habilitowanych oraz tytuły naukowe profesorów zarówno w macierzystej uczelni, w uczelniach poznańskiego ośrodka naukowego oraz w uczelniach całego kraju.

EMPLOYMENT AND REGIONAL DISTRIBUTION OF THE GRADUATES OF THE ACADEMY OF ECONOMICS [IN POZNAŃ, IN 1929 - 1972]

Summary

In 1976, the Academy of Economics celebrated its 50 th anniversary. On this occasion the Author Member of the Potator Seminar in Demography worked up the doctor dissertation on "The Effects of Education of Economists at the Accademy of Economies in 1926 - 1975". The (presented article is a fragment of the dissertation.

The Author found addresse and sent inquizy questionnaire to 8250 of 9725 graduates; of which 2932 respondents sent bach the filled questioinaire. The distribution of respondents by sex, aigle and social origin, by completed faculty and specialization is very near to that of the all graduates.

The respondents have been scattered in all the new voivodships of Poland and employed in all divions of the Polish economy. Most of them develop their economic and professional activity in industry and commerce, in sciences and education. Many of the respondents have occupied the highest and the exposed position in the state and regional governments as well as at schods of university level and in the state enterprises.

¹⁵ Por. Z. Schulz, *Aktualne prognozy zapotrzebowania na kadry kwalifikowane* [w:] *Kadry kwalifikowane w perspektywie lat 1990-2000*, „Polska 2000”, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1975, 1/1975, s. 64, tabl. 2.

¹⁶ Por. J. Kluczyński, *Ekonomiści w gospodarce narodowej*, *Ekonomista* 1965, nr 4, s. 883.